

PROŠIRENI TEKST DEKLARACIJE HRVATSKIH IZVOZNIKA 2023.

POSLOVANJE I IZVOZ PRED NOVIM IZAZOVIMA

Produženo razdoblje nestabilnosti i neizvjesnosti kojem svjedočimo na globalnoj razini, specifičan je izazov za izvoznike i ukupni poslovni sektor. Naglasak nije samo na prilagođavanju i jačanju otpornosti na cikličke promjene u gospodarskom i financijskom sustavu – one su u svojoj suštini kratkoročne, nego i na uvažavanju faktora promjena koje će se odraziti na poslovanje poduzeća i gospodarski razvoj u dugom roku. Prema zaključcima Mreže ekonomista Ujedinjenih naroda, može se izdvojiti pet dugoročnih globalnih **mega trendova**, uključujući: klimatske promjene, starenje stanovništva, urbanizaciju, digitalne i disruptivne tehnologije te rastuće nejednakosti.

Na popis bi se mogao dodati i šesti, nastavak polarizacije svijeta popraćen trendovima uspona Azije i stagnacije „zapadne ekonomije“ s obje strane Atlantika. Rivalstvo, geopolitičke napetosti, rastući protekcionizam, državni intervencionizam i povratak osnovama „hrana, energija i sigurnost“, sve su izraženija obilježja aktualnog vremena u kojem sve ekonomije svijeta traže svoje **prilike za povećanje konkurentnosti i što bolje pozicioniranje u globalnoj ekonomiji**. Prošlogodišnja visoka realna stopa rasta hrvatskog BDP-a, kao i očekivanja solidnog rasta u ovoj godini, pokazuju da Hrvatska ima potencijala za ekspanziju i u izazovnim okolnostima, a izvoz roba i usluga je svakako generator niza pozitivnih promjena posljednjih godina. Kako bi takva kretanja održali i u dugom roku, potreban je kontinuiran rad i poduzetnika i države na povećanju konkurentnosti.

U okolnostima inflacije, energetske krize i narušenog životnog standarda stanovništva, Vlada Republike Hrvatske poduzela je niz mjera koje su održale potrošnju i investicije na zadovoljavajućoj razini. Brojne mjere olakšale su poslovanje poduzetnika, posebno malih poduzetnika, iako je u tom segmentu prošle godine zabilježen najveći rast gubitaka u poslovanju. S druge strane značajan rast dobiti ostvarila su velika i srednja poduzeća, što u većoj mjeri uključuje izvozno orijentirana poduzeća. Izvoz je prošle godine ostvario značajan rast i otvaranje novih prilika za ekspanziju, ali su na makro razini ti efekti u značajnoj mjeri poništeni snažnim rastom uvoza, čemu su pridonijele i više uvozne cijene energenata.

Sveukupno gledajući sve više smo internacionalizirani i uključeni u međunarodnu trgovinu. Naša brojna poduzeća u proizvodnom i IT sektoru **prepoznati su izvoznici na europskom, ali i svjetskom tržištu**. Postali smo respektabilna turistička destinacija. Međutim, to nije opća slika stanja hrvatskog izvoza, a s obzirom na vrstu proizvoda u robnom izvozu i dalje ostvarujemo neto suficit jedino u izvozu sirovina. U ukupnoj strukturi izvoza dominira radno intenzivni i sirovinsko intenzivni izvoz, uz premali udio izvoza temeljenog na znanju i stvaranju veće dodane vrijednosti, te uz relativno mali udio izvoza temeljenog na kapitalu. Kvalitativna struktura izvoza tako i dalje ukazuje na nužnost povećanja investicija u aktivnostima i sektorima koji mogu generirati veću dodanu vrijednost i omogućiti dostizanje višeg životnog standarda i viših plaća zaposlenih.

18. konvencija hrvatskih izvoznika

Hrvatska je deset godina članica Europske unije, a od ove godine i članica europodručja i dio Schengenskog prostora. Neupitno je da su **svi dosadašnji procesi integracije imali pozitivni učinak na naše gospodarstvo** i prilike za ekspanziju izvoza na europsko i svjetsko tržište. Te prilike treba tražiti i stvarati i u budućnosti, kroz još **veću uključenost u europske i svjetske lance stvaranja vrijednosti**, kao i s aspekta većeg rasta izvoza izvan zajedničkog tržišta Europske unije, uključujući, ne samo izvoz u zemlje regije - gdje smo tradicionalno prisutni, nego i na izvaneuropska tržišta i regije koje ostvaruju veće stope rasta BDP-a, mogu generirati veću potražnju, ili traže specifične proizvode i usluge koje Hrvatska može ponuditi.

Povećanje konkurentnosti domaće proizvodnje i izvoza, kroz **jačanje investicijskog potencijala, ljudskih resursa, stvaranje sustava koji potiče inovacije i nastavak integracija**, stoga je ključ daljnjeg ekonomskog napretka Hrvatske i preduvjet opstanka i ekspanzije poduzeća.

Slika 1: Matrica faktora konkurentnosti i utjecaj ekonomskih politika

Prema podacima Fine tek 16 posto hrvatskih poduzeća izvozi, te se od izvoza ostvaruje svega 24% ukupnih prihoda obveznika poreza na dobit (bez financijskih institucija). To je relativno malo, posebno u komparaciji s drugim novim članicama Europske unije, i ukazuje na potencijal gospodarstva koji se može i treba više aktivirati, i to kako kroz angažman i inicijative poduzetničkog sektora, tako i kroz doprinos ukupnih ekonomskih politika i regulativa koje trebaju biti u funkciji **povećanja konkurentnosti**, investicija i inovacija u proizvodnom i ukupom gospodarstvu.

Pritom naglasak nije samo na povećanju statistike volumena ukupnog izvoza, nego prvenstveno na unapređenju njegove kvalitativne strukture. To znači rast izvoza proizvoda većeg stupnja složenosti i s većim stupnjem inovativnosti (izvoz temeljen na znanju) te rast

18. konvencija hrvatskih izvoznika

prihoda poduzetnika od istinskog hrvatskog izvoza, uz smanjenje učešća preprodaje robe inozemnog porijekla u izvoznj statistici i ukupnim izvoznim prihodima poduzetnika.

Udruga Hrvatski izvoznici pohvaljuje napore Vlade i državnih institucija na području integracija kao faktora konkurentnosti koje je Hrvatska do danas provela kroz procese političkih integracija, monetarnih i ekonomskih integracija, energetske transformaciju, digitalizaciju, međudržavnu institucionalnu suradnju i druge. Time naš proces integracija i internacionalizacije nije završen, nego je dobio još jednu dodatnu pozitivnu dimenziju boniteta, vjerodostojnosti i ravnopravnog položaja hrvatskih izvoznika u odnosu na izvoznike iz drugih članica EU koji konkuriraju na ista tržišta.

Prostora za daljnje i dublje **integriranje u globalne proizvodne lance stvaranja vrijednosti** zasigurno ima, a za ostvarivanje **sinergijskih učinaka inovacija, investicija, ljudskih resursa i integracija na veću konkurentnost**, važne su:

- spona i ekonomska suradnja unutar poslovnog sektora (između velikih i malih poduzeća, proizvodnog segmenta ekonomije i turizma, industrije i fakulteta, kroz centre izvrsnosti, klastere, gospodarske komore, međudržavnu suradnju itd.),
- kao i adekvatne ekonomske i ostale politike (obrazovanje) koje su u ingerenciji države ili institucija koje kreiraju okvir poslovanja poduzeća.

Nakon uvođenja eura, monetarni okvir za Hrvatsku je zadan jedinstvenom monetarnom politikom Europske središnje banke, pa se trenutne okolnosti otežanih i skupih izvora financiranja poduzeća na sličan način materijaliziraju u svim članicama europodručja, iako premija rizika nije ista pa tako ni kamatne stope. S druge strane članice Europske unije samostalno u okviru dopuštenih okvira formiraju fiskalni okvir i poreznu politiku, vodeći računa o učincima poreznih propisa i nameta na konkurentnosti industrija i poduzeća na domaćem i inozemnom tržištu.

Unatoč poreznim rasterećenjima posljednjih godina, hrvatski porezni sustav i politika još uvijek ima prostora za djelovanje u pravcu povećanje investicijskog potencijala i konkurentnosti poduzeća, a posebno u slučaju velikih poduzeća koja nisu potencijalni korisnici mjera poticaja ulaganjima ili su im ograničene mogućnosti korištenja EU fondova, ali svojim relativnim učešćem imaju bitni utjecaj na formiranje BDP-a i uvjete na hrvatskom tržištu rada, te trebaju biti nositelji tehnološkog napretka i tranzicije u zelenu i digitalnu ekonomiju.

Oporezivanje profita smanjuje budući investicijski potencijal poduzeća, a nepredvidivost poreznih propisa i neplanirani porezni nameti, poput dodatnog poreza na dobit iz 2022., čine Hrvatsku manje atraktivnom za nova ulaganja domaćih i stranih investitora. Reinvestiranje zadržane dobiti vlastiti je izvor financiranja poduzeća, koji postaje tim više važan u uvjetima **pogoršanja eksternih uvjeta financiranja**, uključujući aktualan i izvjestan daljni rast kamatnih stopa na kredite banaka i emisiju korporativnih obveznica i zapisa, kao i trenutno neatraktivne uvjete financiranja na tržištu kapitala. Pored politika poticaja ulaganjima i mogućnosti korištenja EU fondova, **umanjenje obveza poreza na dobit za iznose reinvestirane zarade**

svakako je jedna od mjera kojom Vlada može povećati investicijski potencijal poduzeća, konkurentnosti proizvodnje i izvoza, kao i modernizaciju i razvoj kroz inovacije i primjenu novih tehnologija. Ujedno potrebno je definirati **novu industrijsku strategiju Hrvatske**, uvažavajući okvir koji daje industrijska strategija EU, s naglaskom na zeleno, digitalno i održivo gospodarstvo, stvaranje veće dodane vrijednosti te mala i srednja poduzeća kao pokretače inovacija.

Za jačanje konkurentnosti hrvatske proizvodnje i izvoza potrebno je **minimalno porezno opterećenje rada**, što nije slučaj u djelatnostima koje stvaraju visoku dodanu vrijednost, koje su inovativnije i više investiraju od hrvatskog prosjeka, koje zapošljavaju visokobrazovanu radnu snagu, poboljšavaju kvalitetu hrvatskog izvoza s obzirom na učešće izvoza složenijih proizvoda temeljenih na znanju te koje posljedično isplaćuju više i visoke plaće – kako bi **zadržale kvalitetnu i kvalificiranu radnu snagu u Hrvatskoj**.

Ljudski resursi su najvažnja dimenzija konkurentnosti i produktivnosti. Iako je fokus razvoja na tehnologiji, a uz robotizaciju danas sve više raste značaj umjetne inteligencije, ne smije se zaboraviti da su **umjetna inteligencija i inovacije rezultat ljudskog rada**, ulaganja u obrazovanje i kvalifikacije, rezultat formiranih znanja i vještina od vrtićke dobi, preko osnovnog, srednjeg i visokog obrazovanja do cjeloživotnog učenja. Hrvatski obrazovni sustav zanemaruje tehnička znanja i vještine, kao značajnu komponentu sveukupnog STEM područja, a posebno praktičnu primjenu stečenih tehničkih i digitalnih znanja i njihovo pretvaranje u vještine koje su danas neophodne za rad u svim djelatnostima.

S obzirom na rastuću potražnju i trendove razvoja industrija, ne samo da je potrebno povećati **upisne kvote** na fakultetima elektrotehnike i računarstva, fakultetima strojarstva i drugim tehničkim fakultetima i STEM području, nego Hrvatska ima potencijala i za razvoj **kampusu tehničkih znanosti**, za sinergiju primjene znanja i vještina u području prirodnih, tehničkih i društvenih znanosti (slučaj razvoja umjetne inteligencije), te svakako za jačanje **centara izvrsnosti** koji povezuju velika, srednja i mala poduzeća industrijskog sektora s fakultetima i institutima te unaprijeđuju međudržavnu suradnju i razvoj inovacija.

Problem s kojim se kontinuirano suočavamo su nepovoljni demografski trendovi - starenje stanovništva, a trenutno i pad industrijske produktivnosti rada u okolnostima slabijeg rasta potražnje za robama i uslugama, uz istodobni manjak kvalificirane radne snage i potrebu povećanja plaća u uvjetima i dalje aktualnih inflacijskih pritisaka. **Nove tehnologije i inovacije mogu dijelom kompenzirati nepovoljne demografske trendove**, što, uz aktualne ciljeve **tranzicije prema klimatski neutralnoj zelenoj i digitaliziranoj ekonomiji**, zahtjeva povećanje investicijskog potencijala i efikasnosti kroz individualne napore poduzetnika, ali i dostupne alate ekonomskih politika.

Međutim, to ne može kompenzirati nepovoljne učinke starenja i gubitka stanovništva (emigracija) na smanjeni potencijal za **disruptivne i ostale inovacije** čiji su nositelji uobičajeno mladi ljudi, odnosno osobe u ranoj srednjoj dobi. **Zadržati mlade u Hrvatskoj i ulaganje u razvoj njihovog ljudskog kapitala i njegovo pravedno nagrađivanje kroz više plaće**, povećanje

kvalitete života i životnog standarda te pogodnosti javnih usluga koje sustav državnih institucija treba pružiti mladim osobama i njihovim obiteljima, najproduktivnije su mjere populacijske politike.

Drugi nepovoljni efekti starenja i gubitka stanovništva tiču se potencijala za rast potrošnje i potražnje za zaduživanjem, uz zasićenost štednjom u uvjetima starenja stanovništva i sve više vidljivog pada nataliteta u naprednim ekonomijama i zemljama u razvoju. Uz klimatske promjene i problem kontinuiranog rasta nejednakosti, **starenje stanovništva jedan je od najvećih rizika urušavanja globalne ekonomije u narednim desetljećima.**

Za Hrvatsku kao malu ekonomiju s izraženim nepovoljnim demografskim trendovima, **privlačenje i angažman radne snage iz inozemstva je neophodno**, a politika Vlade i regulacija ne samo da trebaju doprinjeti povećanju radnih viza i dozvola, nego trebaju biti i u funkciji zadržavanja mlade inozemne radne snage za ostanak na hrvatskom tržištu rada i planiranje budućnosti njihovog osobnog i obiteljskog života u Hrvatskoj. U tu svrhu potrebno je **ubrzati i unaprijediti sustav priznavanja stečenih inozemnih kvalifikacija**, kao i sustav stjecanja dodatnog obrazovanja i kvalifikacija u Hrvatskoj za nerezidente (**sustav stipendija** posebno za zvanja i zanimanja u kojima postoji izražen deficit radne snage).

Ljudski resursi, inovacije, investicije i integracije četiri su ključne dimenzije povećanja konkurentnosti na dugi rok. Zadaća je stoga svake vlade, svih institucija i ekonomskih politika da budu **podrška poduzetničkom i izvoznom sektoru u njihovom unapređenju i ostvarenju.** Politika obrazovanja (znanja, a poglavito vještine), istraživanje i razvoj te politika socijalne skrbi (vrtići, briga o mladima, ...) u tom djelovanju nisu ništa manje bitne od fiskalne porezne politike (poreznih rasterećenja rada i investicijskog potencijala poduzeća) i monetarne politike (adekvatnih uvjeta financiranja tekućeg poslovanja i novih ulaganja – zelene i digitalne tranzicije).

Zbog restriktivnih mjera monetarne politike Europske središnje banke, Sustava federalnih rezervi i drugih središnjih banaka, financiranje novih investicija, kao i pribava likvidnosti za tekuće poslovanje izvoznika i svih drugih poduzetnika trenutno su pod izazovom rastućih troškova kamata, ali i rastućih cijena i troškova pribave inputa, rastućih troškova rada te pada produktivnosti zbog slabljenja potražnje za robama i uslugama. Likvidnost pojedinih izvoznih poduzeća pred izazovom je zbog zastoja u realizaciji projekta na svjetskom tržištu jer su inozemni partneri na američkom i europskom tržištu sve više izloženi otežanim i skupim uvjetima financiranja. Visoke kamatne stope, visok stupanj zaduženosti svih sektora i otežani uvjeti poslovanja dijela poduzetnika povećavaju rizike naplate potraživanja i razvoja kriza nelikvidnosti i dužničkih kriza u pojedinim ekonomijama, s izgledima da se one kroz međunarodnu razmjenu i financiranje prenose iz jednih gospodarstava/ regija u druge. Iako je izgledno da ćemo u ovoj i sljedećoj godini izbjeći recesiju, rizici financijskih nestabilnosti na tržištu kapitala i u realnom sektoru su povećani, a izražene geopolitičke nestabilnosti i rizici što brže tranzicije prema zelenoj i klimatski neutralnoj ekonomiji dodatni su izazov za sve poduzetnike i posebno izvoznike.

18. konvencija hrvatskih izvoznika

Okruženje je u svakom slučaju nestabilno i neizvjesno. **Doba je velikih promjena i novih pozicioniranja na regionalnim i svjetskim tržištima. Podrška izvoznicima i jačanje konkurentnosti u takvom okruženju od neupitne je važnosti**, uključujući svakako i daljnje jačanje doprinosa Hrvatske banke za obnovu i razvitak u programima povoljnih kredita izvozno orijentiranim poduzećima i osiguranju izvoznih potraživanja od komercijalnih, ali i političkih rizika. Ovo potonje posebno je važno u svrhu širenja hrvatskog izvoza na europska, ali i na izvaneuropska tržišta - u Aziju i druge regije koje unatoč aktualnom usporavanju i „polarizaciji svijeta“, zbog demografskih i ekonomskih trendova imaju izgleda za veće stope rasta.

NAPOMENA: *Udruga Hrvatski izvoznici u ime članova donosi Deklaraciju Hrvatskih izvoznika, osim onih članova kojima država definira poslove i programe rada.*

UDRUGA HRVATSKI IZVOZNICI